Janne Kauppi
31.1.2023

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Asia: E 159/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje: Suomen ennakkovaikuttamislinjaukset EU:n tulevaan sähkömarkkinamallia koskevaan aloitteeseen

Energiateollisuus ry:n lausunto Suomen ennakkovaikuttamislinjauksista EU:n sähkömarkkinamallia koskevaan aloitteeseen

Energiateollisuus ry (ET) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Esitämme kantanamme seuraavaa.

Sähkömarkkinamallin kehittäminen vaatii pitkäjänteistä työtä sekä perusteellisia valmisteluita

Venäjän hyökkäyssota on aiheuttanut Euroopassa ennen näkemättömän energiakriisin, joka on nostanut sähkön ja muun energian hintoja myös Suomessa. Korkeat energian hinnat ovat seurausta erityisesti sodan aiheuttamasta energian tarjonnan vähentymisestä. Lisäksi haasteet ydinvoimaloissa sekä vesivoimantuotantoon vaikuttanut kuivuus ovat tiukentaneet energian saatavuutta, ja osaltaan nostaneet eurooppalaisten kuluttajien sähkön hintoja. Korkeat sähkön hinnat ovat seurausta tarjonnan ja kysynnän äkillisestä epätasapainosta, eivätkä sähkömarkkinamallista, joka on ennen energiakriisiä ja myös energiakriisin aikana toiminut hyvin, ja mahdollistanut toimitusvarman sähkön saannin.

Euroopan unionin energia-alan sääntelyviranomaisten yhteystyöviraston (ACER) mukaan nykyinen sähkömarkkinamalli on tuonut 34 miljardin euron hyödyt vuosittain. EU:n yhteiset sisämarkkinat ovat täten tuoneet kuluttajille valtavat taloudelliset hyödyt koko Euroopan tasolla. Energiakriisi on erityisesti osoittanut yhteisten sisämarkkinoiden tärkeyden Suomen sekä koko Euroopan toimitusvarmuudelle. Rajasiirtoyhteydet parantavat taloudellisten hyötyjen lisäksi toimitusvarmuutta. Ilman yhteistä sähkömarkkinaa olisimme Suomessa olleet huomattavasti vaikeammassa tilanteessa.

Energiakriisi on nostanut monilla kotitalouksilla energiakustannukset kohtuuttomalle tasolle, ja toimenpiteitä korkeiden energian hintojen vaikutusten pienentämiseksi on tehtävä, kuten myös EU:n korkeisiin energianhintoihin liittyvistä hätätoimenpiteistä annettu asetus velvoittaa. Lyhyen aikavälin hätätoimenpiteet akuutista kriisistä selviämiseksi on yhtä kaikki pidettävä erillään tulevaisuuden sähkömarkkinamallin kehittämisestä. Uudistukset sähkömarkkinamalliin ovat laaja-alaisia ja vaativat huolellista valmistelua. Tyypillisesti sähkömarkkinoiden uudistushankkeet kestävät useita vuosia. On tärkeää tiedostaa, että nyt valmisteltavilla uudistuksilla ei pystytä helpottamaan nykyisestä energiakriisistä selviämistä. Uudistuksia tulee valmistella ajatuksella, miten sähkömarkkinat tukevat parhaiten Suomen ja Euroopan ilmastotavoitteita, sähköistymistä, toimitusvarmuutta, energian kilpailukykyistä hintaa sekä investointeja puhtaaseen energiantuotantoon sekä sähköjärjestelmän tarpeisiin tämän vuosikymmenen lopulla sekä 2030-luvulla.

Investoinnit uuteen päästöttömään energiantuotantoon ovat ainoa tie kohti vakaampia sähkömarkkinoita ja kilpailukykyistä energiaa. Suomen päästövähennystavoitteet riippuvat laajamittaisista puhtaan energian investoinneista ja yhteiskunnan sähkönkulutus tulee nousemaan merkittävästi. Tämä vaatii reilusti investointeja niin uuteen energiantuotantoon kuin myös investointeja nykyisten voimaloiden eliniän pidentämiseen. Vain näin pystytään tuottamaan riittävästi sähköä kohtuullisilla kustannuksilla yhteiskunnan eri toimijoille ja

turvaamaan niin teollisuuden kilpailukyky kuin kansalaisten hyvinvointi. Tämä edellyttää yritysten investointiympäristöstä huolehtimista.

Olemme huolissamme prosessista, jossa varsin mittavia muutoksia sähkömarkkinamalliin aiotaan tehdä todella lyhyessä ajassa. Nopeasti tehtävät päätökset ja muutokset sähkömarkkinamalliin ilman riittäviä vaikutustenarviointeja voivat lopulta toimia alkuperäisiä tavoitteita vastaan. Tuemme Suomen kantaa tarkastella sähkömarkkinamallia, jotta sähköjärjestelmä takaisi tulevaisuudessakin kilpailukykyistä sähköä, toimitusvarmasti sekä ilmasto- ja ympäristötavoitteet huomioiden. Korostamme erityisesti tarvetta sähkömarkkinamallin pitkäjänteiselle kehittämiselle sekä perusteellisille valmisteluille.

Suomen ennakkovaikuttamislinjauksista

ET pitää Suomen kantaa ennakkovaikuttamislinjauksista pääpiirteittäin hyvinä. Erityisesti tuemme huolellisia toteuttamismallien vaikutustenarviointeja sähkön hintaan, johdannaismarkkinoihin sekä investointisignaaleihin.

ET:n kommentit perusmuistiossa esitettyihin lähtökohtiin:

1. *Säilytetään markkinamallin markkinaehtoisuus*

ET tukee Suomen kantaa markkinamallin markkinaehtoisuuden säilyttämisestä. Marginaalihinnoitteluun perustuva spot-markkina ja siirtokapasiteetin allokointi spot-markkinoilla ovat mahdollistaneet integroituneet ja tehokkaasti toimivat sähkön sisämarkkinat. Täten ET pitää marginaalihinnoitteluun perustuvaa spot-markkinaa myös tulevaisuuden sähkömarkkinoiden olennaisena osana.

Marginaalihinnoittelu mahdollistaa käytettävissä olevien resurssien optimaalisen ja tehokkaan hyödyntämisen ja on parantanut toimitusvarmuutta. Lisäksi marginaalihinnoittelu välittää hintasignaalin tuotannolle ja kysynnälle. Hintasignaali kannustaa sähkön tuottajia optimoimaan tuotannon ajalle, kun sille on suurin tarve ja kuluttajia siirtämään kulutusta edullisimmille ajanhetkille. Tarve sähköjärjestelmän joustavuudelle tulee kasvamaan vaihtelevan uusiutuvan energian osuuden kasvaessa, joten hintasignaalien välittyminen tulee olemaan oleellisessa roolissa muun muassa kulutusjouston aktiivisemmalle osallistumiselle.

2. *Säilytetään voimalaitosten ajojärjestys*

ET tukee Suomen kantaa voimalaitosten ajojärjestyksen säilyttämisestä. Marginaalihinnoitteluun perustuva spot-markkina toteuttaa tämän lähtökohdan hyvin. Voimalaitosten käyttöönottaminen niiden tuotantokustannusten mukaisessa järjestyksessä takaa käytettävissä olevien resurssien tehokkaan hyödyntämisen.

3. *Turvataan toimintaedellytykset sekä päästöttömälle sähköntuotannolle että riittävälle säätökykyiselle sähköntuotannolle*

ET tukee vahvasti tätä lähtökohtaa. Markkinan on luotava investointiympäristö, joka takaa riittävät investoinnit päästöttömään sähkön tuotantoon sekä sähköjärjestelmän tarpeisiin.

Suomen monipuolinen energiantuotanto on osoittanut arvokkuutensa nykyisessä kriisissä, eikä sähkön hinnat ole nousseet Suomessa keski-Euroopan tasolle. On siksi tärkeää, että toimintaympäristö mahdollistaa myös jatkossa monipuolisen sähköntuotannon, jotta Suomi on resilientimpi myös jatkossa.

Suomeen on tulossa valtavasti uutta markkinaehtoisesti rakennettua tuulivoimakapasiteettia tulevina vuosina. On kuitenkin tärkeää selvittää, tarjoaako energiapohjainen sähkömarkkina riittävät investointiedellytykset myös säätökykyiseen sähköntuotantoon, ja tarjoaako nykyinen markkinamalli-kokonaisuus arvoa kaikista järjestelmän tarvitsemista palveluista, kuten esimerkiksi inertian ylläpidosta.

4. *Tuetun kapasiteetin on osallistuttava sähkömarkkinoiden hinnanmuodostukseen*

ET ei tue kaksisuuntaisia hinnanerosopimuksia (CfD) uusien investointien tukemiseksi, joissa valtio on vastapuolena. Erityisesti Suomessa ja Ruotsissa uutta markkinaehtoista tuotantoa tulee lähivuosina valtavasti lisää muun muassa PPA-sopimuksiin pohjautuen. Sen sijaan, että valtiot solmisivat CfD-sopimuksia toimijoiden kanssa, tulisi keskittyä erilaisten esteiden ja rajoittavien tekijöiden poistamiseen PPA-sopimusten sekä muiden suojausinstrumenttien, kuten johdannaistuotteiden, tieltä.

Mikäli kuitenkin unionin tasolla päädytään myöntämään kyseisiä sopimuksia, sopimusten ei pidä olla velvoittavia vaan vapaaehtoisia ja sopimusten tukirakenteen tulee kannustaa tuottajia reagoimaan hintasignaaleihin sekä hinnanmuodostukseen.

5. *Tehtyjen muutosten on tuotava hyötyjä loppuasiakkaille*

Sähkömarkkinan on tuettava kaikkia energiapolitiikan osa-alueita. Täten ehdotamme kohtaa täydennettäväksi esimerkiksi seuraavasti:

”Tehtyjen muutosten on tuotava hyötyjä sähköjärjestelmän toimitusvarmuudelle, parannettava sähkön hinnan kilpailukykyä sekä tuettava ilmasto- ja ympäristötavoitteita.”

Tasapuoliset kilpailuedellytykset on mahdollistettava

ET pitää erityisen tärkeänä kilpailun korostamista. Brysselin puheenvuoroissa on pohdittu sähkönmyyjille erilaisia velvoitteita, jotka puuttuisivat yritysten liiketoimintamalliin, sen sijaan, että kilpailun kautta asiakkaat voivat valita heille parhaiten sopivat ja edullisimmat sähkönhankintakeinot. Korostamme, että tässä kehityksessä on pidettävä kiinni markkinaehtoisuudesta ja kaikin tavoin varmistettava tasapuoliset kilpailuedellytykset kaikille sähkömarkkinatoimijoille – niin uusille kuin nykyisillekin. Toimivat, kilpailulliset ja tasapuoliset markkinat on kaikkien osapuolien etu ja paras tapa saavuttaa asetetut tavoitteet kustannustehokkaasti. Eri osapuolien selkeät roolit – oikeudet ja velvollisuudet – edesauttavat tämän tavoitteen saavuttamista.

On tärkeää pohtia muutoksia tarkkaan, sillä kaikki muutokset markkinamalliin ei välttämättä poista esteitä, joita muutoksilla halutaan ratkaista. Markkinoiden toimintaa rajoittavien sähkömarkkinamallin ulkopuolisten tekijöiden huomioiminen ja niiden poistaminen on myös oleellista. Pitkät luvitusprosessit rajoittavat uusien investointien rakentamista sekä tuulivoiman että sähkön siirtoyhteyksien osalta. Luvitusprosessien tehostaminen nopeuttaisi myös investointien toteutumista sekä nopeuttaisi sähköverkkojen fyysisten rajoitteiden poistumista, jolloin myös verkko kykenisi paremmin vastaanottamaan uutta tuotantoa ja siirtämään energiaa kohti kulutusta.

Lopuksi haluamme korostaa Pohjoismaisen yhteistyön tärkeyttä. Pohjoismainen sähkömarkkina on pitkään toiminut suunnannäyttäjänä muulle Euroopalle, ja on tärkeää, että Pohjoismainen näkökulma tuodaan esiin myös keskusteluissa sähkömarkkinamallin kehittämisessä.

Lisätiedot:
Janne Kauppi (janne.kauppi@energia.fi, 050 478 7415)